

Nader onderzoek poelkikker Groningen - Winsum

Datum	29 september 2017
Auteur	R. Zwerver
In opdracht van	Provincie Groningen
Projectnummer	P17013

1 | Aanleiding en vraagstelling

De provincie Groningen is van plan om tussen Groningen en Winsum een fietsroute aan te leggen waarbij sloten gedempt worden. In het kader van deze ontwikkelingen is onlangs een ecologische quickscan uitgevoerd (Quickscan actualisatie fietsroute plus Groningen – Winsum, Buro Bakker, 2017). Uit deze quickscan is naar voren gekomen dat de aanwezigheid van de beschermde poelkikker in het gebied tussen Groningen en Adorp niet op voorhand kan worden uitgesloten. Om de aanleg van de fietsroute binnen de kaders van de Wet natuurbescherming uit te voeren, is het noodzakelijk om duidelijkheid te krijgen over de eventuele aanwezigheid van poelkikkers in de sloten langs het tracé. Daarom is in de maanden mei, juni en juli 2017 nader onderzoek naar de poelkikker verricht op het tracé tussen Groningen en Winsum en dan met name in het zuidelijk deel omdat daar geschikt habitat aanwezig is.

Ecologie Poelkikker

De poelkikker maakt onderdeel uit van het groene-kikker-complex. Dit complex bestaat uit de stamsoorten (kleine) poelkikker en de (grote) meerkikker. De (middelste) bastaardkikker vormt een hybridisatie van beide stamsoorten. De poelkikker is gebonden aan voedselarmere milieus en vormt daardoor een indicator voor een goede waterkwaliteit en een goed ontwikkeld ecosysteem in de sloot.

Poelkikkers brengen het grootste deel van het jaar door bij het water. De oevers van sloten zijn erg belangrijk de soort om te foerageren en om op te warmen in de zon. Het water in de sloot geeft dekking, bij gevaar springen ze vanaf de kant in de sloot. Ze blijven onder water tot het gevaar is geweken. De sloot wordt eveneens gebruikt om in voort te planten. Poelkikkers overwinteren doorgaans op drogere delen op het land. In Nederland komt de poelkikker met name op de hogere zandgronden voor. In voedselarmere delen van laagveengebieden wordt de poelkikker ook wel aangetroffen. De verspreiding van de poelkikker ten noorden van de stad Groningen, tussen Zuidwolde en Aduard, bevindt zich op kleibodem. En is daardoor vrij uitzonderlijk.

Figuur 1 Roepend poelkikker mannetje. De felgroene kleur, goudkleurige iris, witte keel en witte kwaakblazen zijn, naast enkele andere kenmerken, indicatief voor deze soort.

2 | Methode

Onderzoek naar de aanwezigheid van de poelkikker is uitgevoerd tijdens drie veldbezoeken in de periode mei tot en met juli 2017. Het onderzoek is opgedeeld in onderzoek naar kooractiviteit en onderzoek met een schepnet. De gebruikte onderzoeksmethode valt binnen de richtlijnen zoals is vastgelegd in de toen nog geldende Soortenstandaard Poelkikker. Juridische houdbaarheid van het onderzoek is daarmee gegarandeerd.

Kooractiviteit

In de maanden mei en juni zijn twee avondbezoeken gebracht om kooractiviteit vast te kunnen stellen. Deze bezoeken zijn gebracht op warme zwoele avonden, wanneer de kooractiviteit van groene kikkers het meest intensief is. De inventarisatie van kooractiviteit heeft plaatsgevonden in de nacht op basis van gehoor aangevuld met zichtwaarnemingen met de zaklantaarn.

Schepnet inventarisatie

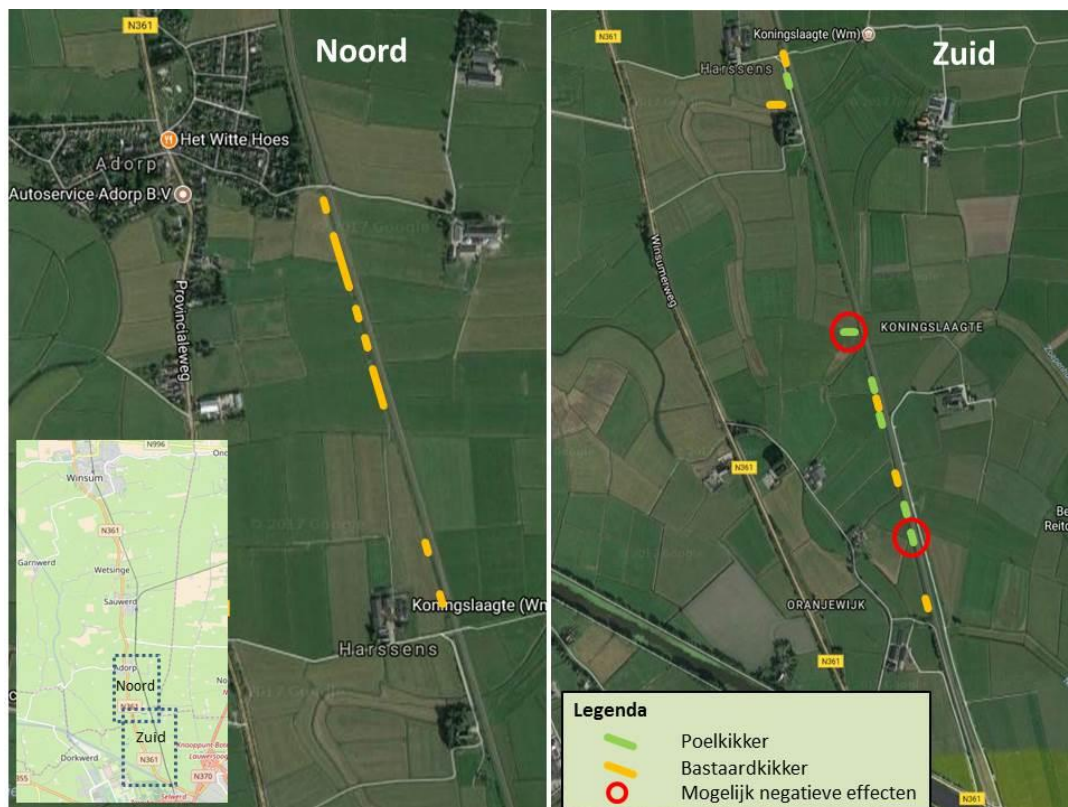
In juli is een aanvullend onderzoek uitgevoerd met een schepnet. Dit aanvullend onderzoek heeft als doel om aanwezigheid van de poelkikker in de eerdere onderzoeksronden te bevestigen en populatie-omvang te kunnen bepalen. De schepnetinventarisatie vond plaats tijdens daglicht met behulp van een RAVON-type schepnet. Exemplaren van groene kikkers zijn gevangen tbv determinatie met de hand en er zijn larven gevangen om de na te gaan of de voortplanting succesvol is geweest.

De veldbezoeken hebben plaats gevonden op de volgende data:

datum	tijd	activiteit	weer
23 mei 2017	22.30 – 1.15u	Inventarisatie kooractiviteit Poelkikker	15°C, bewolkt
21 jun 2017	23.15 – 2.15u	Inventarisatie kooractiviteit Poelkikker	17°C, bewolkt
25 jul 2017	14.30 – 17.30u	Schepnet inventarisatie groene kikkers	24°C, bewolkt

3 | Resultaten

Onderstaande kaart (figuur 2) geeft een overzicht van de resultaten van het veldwerk. Het gebied waar kans is op aanwezigheid van poelkikkers is verdeeld in een noordelijk en een zuidelijk deel. Die hierna chronologisch zullen worden behandeld:

Figuur 2 Resultaten veldwerk nader onderzoek Poelkikker

Noordelijk deel

In het noordelijke deel werden geen poelkikkers aangetroffen. In de sloten komen uitsluitend bastaardkikkers voor. Het noordelijke deel heeft een intensief agrarisch karakter en is daardoor voor poelkikkers ongeschikt.

Figuur 3 *Impressie van het noordelijk deel vanaf spoorwegovergang Spoorlaan*

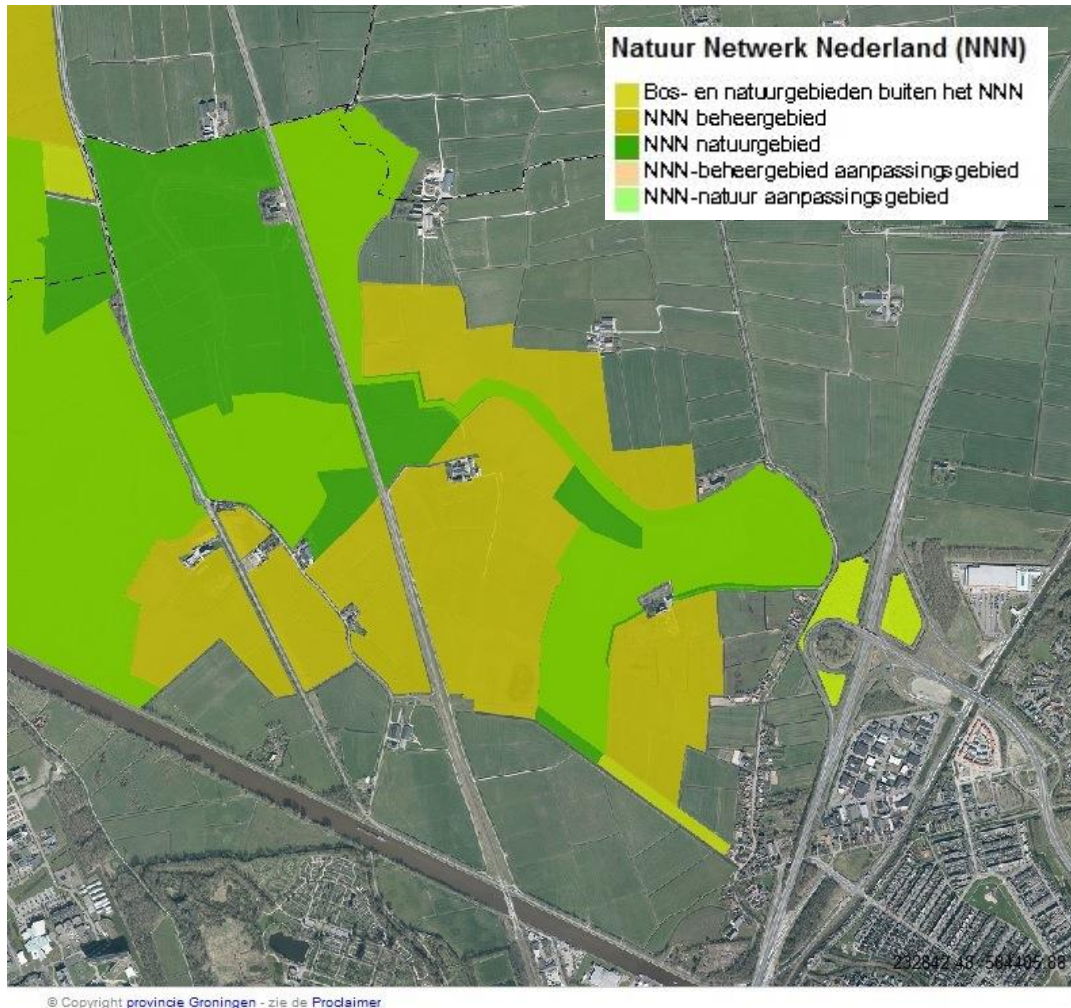
Zuidelijk deel

Figuur 4 *Impressie van het zuidelijke deel bij de spoorwegovergang Harsema's laan.*

In het zuidelijk deel van het onderzoeksgebied komen poelkikkers voor. Met name in het gedeelte dat in beheer is bij het Groninger Landschap werden roepende poelkikkers aangetroffen. Dit natuurgebied bevindt zich gedeeltelijk aan de westzijde van het spoor maar vooral aan de oostzijde hiervan (zie figuur 5). Het natuurgebied zich uit van het uiterste zuiden van het plangebied tot de Harsema's

laan (zie figuur 5). Hier worden in de westelijke spoorloot ook poelkikkers aangetroffen. De oostelijke en westelijke populaties langs het spoor staan in directe verbinding met elkaar. Het spoor vormt daarbij nauwelijks een barrière.

Figuur 5 Natuurgebieden (NNN) rond de spoorlijn tussen Koningslaagte - Van Starckenborghkanaal. Bron: <http://kaarten.provinciegroningen.nl/viewer/app/natuurbeheerplan2018>

In het plangebied komen naar schatting enkele honderden dieren voor. Een relatief klein deel daarvan is geslachtsrijp en doet actief mee aan de voortplanting. Gewoonlijk is het merendeel van de populatie in de juveniele of subadulte fase. Aan de oostzijde van de spoorlijn bevinden zich uitgebreide populaties van de poelkikker. Hier zijn tijdens het veldwerk ook roepende poelkikkers gehoord.

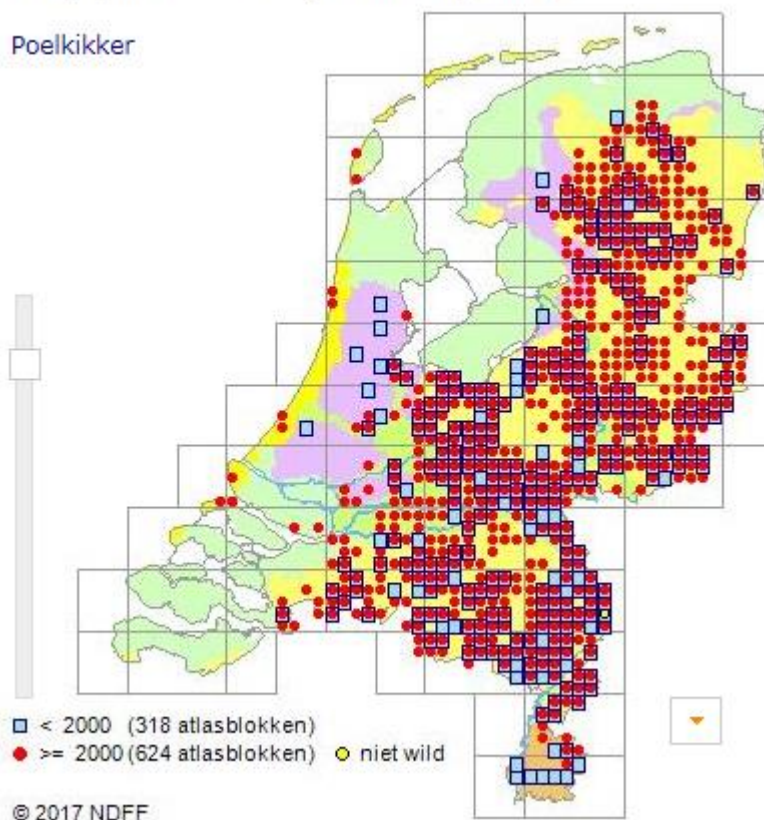
Op de plekken waar de poelkikkers zijn waargenomen binnen het plangebied, vormen de spoorloot en daaraan getakte sloten geschikte voortplantingslocaties. Het overwinteringsgebied bestaat waarschijnlijk uit het spoortalud en de weilanden die grenzen aan de sloten. De spoorloot zelf is hiervoor minder geschikt, omdat deze te ondiep is om tijdens de winter de poelkikkers een vorstvrije overwinteringsplek te bieden. Rond de voortplantingslocaties is geschikt overwinteringsgebied in overvloed aanwezig.

Poelkikker in de omgeving

In het gehele gebied tussen Zuidwolde en Aduard worden populaties van poelkikker aangetroffen (bestaande gegevens en eigen waarnemingen Buro Bakker). Ook verder naar het westen, in het Zuidelijk Westerkwartier, komt de soort voor. Er is in het plangebied geen sprake van een geïsoleerde populatie.

Pelophylax lessonae (Camerano, 1882)

Poelkikker

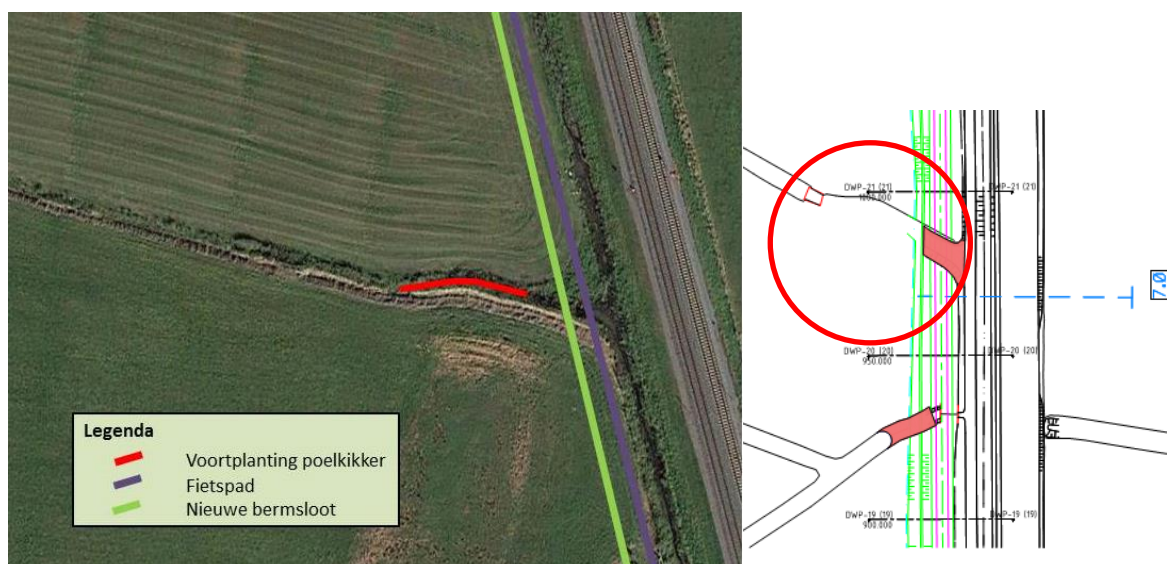
4 | Effectenbeoordeling

Alleen langs het zuidelijk deel van het onderzoeksgebied zijn poelkikkers aangetroffen. Alleen langs dit deel van het tracé kan sprake zijn van effecten op de poelkikker en overtreding van de verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming. Hieronder worden 2 specifieke locaties waar voortplantingslocaties van de poelkikker zijn vastgesteld in detail besproken. Deze locaties zijn (rood omcirkeld in figuur 2). Het gaat een voortplantingslocatie in een dwarsloot ter hoogte van de Koningslaagte en een voortplantingslocatie in de spoorsloot in het zuidelijk deel van de Koningslaagte (zie figuur 6 en 7). Daarnaast wordt ingegaan op de effecten van de realisatie van de nieuwe bermsloot langs het zuidelijk tracé als geheel.

Locatie Koningslaagte Noord

Aantasting essentiële onderdelen van het leefgebied

De voortplantingslocatie blijft buiten bereik van de werkzaamheden en wordt hier niet negatief beïnvloed. Er verdwijnt enkele meters geschikt leefgebied doordat de sloot door het fietspad wordt gekruist. Ook de rest van de dwarssloot is geschikt als voortplantingslocatie en zomerverblijfplaats voor poelkikkers.

Figuur 6 Voortplantingslocatie in dwarssloot Koningslaagte noord (links) en geplande ingreep (rechts). Het gaat om demping van een deel van de dwarssloot op de bovenste locatie (rood omcirkeld). Het deel dat gedempt wordt is rood gekleurd.

Het deel van de sloot dat wordt gedempt maakt onderdeel uit van de functionele leefomgeving van de poelkikker, maar is niet noodzakelijk voor de functionaliteit ervan. Het gaat dus niet om een essentieel onderdeel van het leefgebied van de poelkikker op deze locatie.

De realisatie van het fietspad en de nieuwe bermsloot gaat ten koste van potentieel overwinteringsgebied voor de poelkikker, namelijk weiland. Omdat er in de ruime omgeving voldoende potentieel geschikt overwinteringsgebied aanwezig is, is hier geen sprake van aantasting van een essentieel onderdeel van het leefgebied van de poelkikker.

Verstoren en doden van individuen

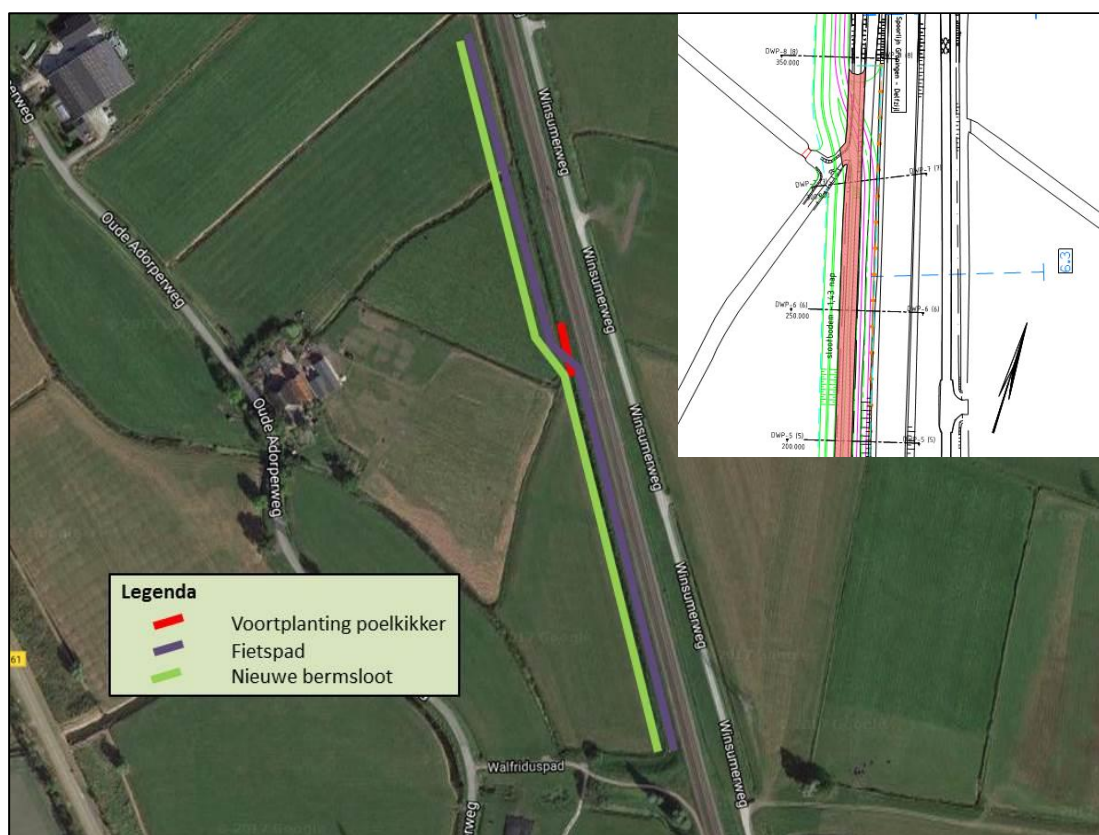
Op deze locatie is dus geen sprake van aantasting van essentiële onderdelen van het leefgebied van de poelkikker. Van beschadiging van rustplaatsen of voortplantingsplaatsen is dus geen sprake. Verstoring en het doden van individuen kan echter wel aan de orde zijn bij uitvoering van de werkzaamheden. Normaal gesproken kunnen effecten worden voorkomen door te werken buiten de kwetsbare periode van de poelkikker. Omdat hier echter zowel rekening moet worden gehouden met zomerverblijfplaatsen als met overwinteringslocaties, is het niet mogelijk om kwetsbare periodes te ontzien. We adviseren dan ook een ontheffing aan te vragen en maatregelen te nemen om negatieve effecten zoveel mogelijk te beperken. Het gaat hierbij om maatregelen voor en tijdens de uitvoering.

Locatie Koningslaagte Zuid

Aantasting essentiële onderdelen van het leefgebied

Op deze locatie wordt de waargenomen voortplantingslocatie gedeeltelijk gedempt (zie figuur 7). Een deel van de voortplantingslocatie zal dus ook behouden blijven. Op deze locatie werden vier roepende mannetjes waargenomen. Ten zuiden van deze locatie zal de spoorloot over een afstand van ongeveer tweehonderd meter worden gedempt. Dit deel van de sloot is onderdeel van het functionele leefgebied van de poelkikker. Het gaat om leefgebied voor een klein aantal poelkikkers. Er is sprake van aantasting van een voortplantingslocatie en daarmee een essentieel onderdeel van het leefgebied.

Zowel in de sloten ten westen van deze locatie als aan de oostkant van het spoor is veel geschikt leefgebied voor de poelkikker aanwezig. Het dempen van de spoorloot leidt daarom niet tot negatieve effecten op de lokale populatie of verbindingen tussen voortplantingswateren en overwinteringslocaties.

Figuur 7 Voortplantingslocatie Koningslaagte zuid en geplande ingreep (rechts bovenin). Het deel dat gedempt wordt is rood gekleurd op de inzet.

De realisatie van het fietspad en de nieuwe bermsloot gaat ten koste van potentieel overwinteringsgebied voor de poelkikker, namelijk weiland. Omdat er in de ruime omgeving voldoende potentieel geschikt overwinteringsgebied aanwezig is, is hier geen sprake van aantasting van een essentieel onderdeel van het leefgebied van de poelkikker.

Verstoren en doden van individuen

Op deze locatie is dus sprake van aantasting van essentiële onderdelen van het leefgebied van de poelkikker. Bij de uitvoering van de werkzaamheden moet rekening worden gehouden met het verstoren en doden van individuen. Normaal gesproken kunnen effecten worden voorkomen door te werken buiten de kwetsbare periode van de poelkikker. Omdat hier echter zowel rekening moet worden gehouden met een voortplantingslocatie, zomerverblijfplaatsen en met potentiële overwinteringslocaties, is het niet mogelijk om kwetsbare periodes te ontzien. We adviseren dan ook een ontheffing aan te vragen en maatregelen te nemen om negatieve effecten zoveel mogelijk te beperken. Het gaat hierbij om maatregelen voor en tijdens de uitvoering en maatregelen die zien op realisatie van alternatieve verblijfplaatsen.

Overige delen langs het zuidelijk tracé waar poelkikkers zijn aangetroffen

Langs grote delen van het zuidelijk tracé wordt een nieuwe bermsloot gegraven. Op de meeste plekken gaat dit ten koste van aangrenzend weiland. Dit weiland vormt potentieel overwinteringsbiotoop voor de poelkikker. In principe kan de ingreep dus leiden tot afname van het areaal potentieel overwinteringsgebied voor de poelkikker. Rond de voortplantingslocaties is echter in ruime mate potentieel geschikt overwinteringsgebied aanwezig. Hierdoor leidt de realisatie van de nieuwe bermsloot niet tot aantasting van een essentieel onderdeel van het leefgebied van de poelkikker.

Wel moet tijdens de uitvoering van de werkzaamheden het verstoren en doden van individuen worden voorkomen. Dit kan door te werken buiten de kwetsbare periode voor de winterrust, tussen half oktober tot en met half april. Als dat niet mogelijk is, zal ook voor deze werkzaamheden een ontheffing moeten worden aangevraagd.

5 | Conclusie en vervolg

Het dempen van de sloot bij Koningslaagte zuid leidt tot aantasting van een voortplantingslocatie en zomerverblijfplaatsen van de poelkikker. De voortplantingslocatie is een essentieel onderdeel van het leefgebied van deze soort. Aantasting leidt tot overtreding van de Wet natuurbescherming. Daarnaast kan er op deze locatie en bij Koningslaagte noord sprake zijn van het verstoren en doden van poelkikkers als gevolg van de werkzaamheden. Ook dit is een overtreding van de Wet natuurbescherming. Het is daarom nodig om een ontheffing aan te vragen voor de uitvoering van de werkzaamheden. Dit geldt wat betreft de poelkikker alleen voor het zuidelijk deel van het onderzoeksgebied, zoals weergegeven in figuur 2, het rechterkaartje.

6 | Bronnen

- Buro Bakker (2017); Quickscan actualisatie fietsroute plus Groningen – Winsum
- BIJ12 (2017); Kennisdocument poelkikker
- Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF)
- RVO (2014); Soortenstandaard Poelkikker
- Kaartmateriaal provincie Groningen
- <http://kaarten.provinciegroningen.nl/viewer/app/natuurbeheerplan2018>